

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

С Х В А Л Е Н О
Вченою радою ЧНУ
ім. Петра Могили

Протокол № 5
“17” січня 2019 р.

З А Т В Е Р Д Ж Е Н О
Ректор ЧНУ ім. Петра Могили

_____ Л. П. Клименко

“17” січня 2019 р.

ПРОГРАМА

атестаційного екзамену

«Теорія та історія соціології»

за рівнем вищої освіти «Бакалавр»

**галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
зі спеціальності 6.030101 «Соціологія»**

Перший проректор

_____ Н. М. Іщенко
Декан факультету політичних наук

_____ О. В. Шевчук
Завідувач кафедри соціології

_____ І.А. Мейжис

*Програма схвалена
на засіданні кафедри історії
(Протокол № 4 від 12 грудня 2018 року)*

Миколаїв – 2019

Програма комплексного атестаційного екзамену з дисципліни «Теорія та історія соціології» / Укладачі: д.пед.н., професор І.А. Мейжис; к.політ.н., доцент Л. А. Ляпіна; к.соц.н., доцент Л. В. Калашнікова; к.соц.н., доцент Н. В. Рожанська; к.пед.н., доцент І. Ф. Іванова; к.іст.н., доцент А. М. Фесенко, к.політ.н. Д. А Локтіонова., к. філос.н. О. В. Бороденко – Миколаїв: Чорноморський національний університет ім. Петра Могили. – 2019. – 34 с.

Ухвалено на засіданні кафедри соціології ЧНУ ім. Петра Могили (протокол № 4 від 12 грудня 2018 року)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. Загальні положення.....	5
2. Структура атестаційного екзамену	7
3. Критерії оцінювання комплексного кваліфікаційного екзамену.....	7
4. Перелік дисциплін та відповідних тем, що виносяться на комплексний атестаційний екзамен.....	8
4.1. Історія світової та української соціологічної думки.....	8
4.2. Загальна соціологічна теорія. Соціальна структура суспільства.....	13
4.3. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії.....	18
5. Запитання комплексного атестаційного екзамену.....	24
5.1. I запитання у білетах. Історія світової та української соціологічної думки.....	24
5.2. II запитання у білетах. Загальна соціологічна теорія. Соціальна структура суспільства.....	25
5.3. III запитання у білетах. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії.....	26
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	28

ВСТУП

У сучасному українському суспільстві існує гостра потреба у фахівцях, що могли б забезпечити пізнання особливостей соціального розвитку країни, шляхи перетворення її на демократичне, правове, громадянське суспільство; досліджувати процеси трансформації соціальної структури суспільства та фактори, що можуть призвести до небажаного напруження в соціальній структурі; з'ясувати характер нових принципів взаємодії між соціальними групами, особливості їхнього соціального стану тощо.

Сучасний соціолог, як професіонал, працює в умовах функціонування конкретного соціального середовища. Він етнічно, ідеологічно, економічно, професійно пов'язаний з іншими представниками соціуму, що його оточують, через наявну систему інтересів, які він особисто задовольняє, а іноді й представляє.

Конкретизуючи об'єктивно сформовану потребу у фахівцях-соціологах, зазначимо, що в умовах функціонування сучасного українського суспільства вони повинні:

- обслуговувати конкретні структури (державні та громадські установи й організації), збираючи для них інформацію щодо тенденцій розвитку окремих явищ різних сфер суспільного життя;

- аналізувати, узагальнювати та оцінювати різну соціологічну інформацію, формуючи теоретико-аналітичну й ціннісно-символічну систему соціальних ідентифікацій;

- працювати в галузі глобальних стратегій та прогнозів;

- бути задіяні в системі соціологічної освіти, функція якої полягає у забезпеченні постійного відтворення висококваліфікованих кадрів в умовах високої вертикальної і горизонтальної мобільності фахівців, яка виникає внаслідок потреби в професіоналах-соціологах у всіх без виключення рівнях і сферах суспільного життя.

Бакалаврські програми з соціології передбачають широку теоретичну підготовку студентів, формування практичних умінь і навичок на основі здобутих ними конкретних соціологічних знань, що беззаперечно є основою для формування нового типу соціологічного мислення.

Екзамен є важливим компонентом навчально-виховного процесу і призначається для всебічної та об'єктивної оцінки рівня набутих випускниками під час навчання знань, вмінь та навичок практичної роботи. Їх оцінка дозволяє не лише визначити рівень фахової підготовки молодих фахівців, але і зафіксувати слабкі місця у підготовці студентів, що є важливим для продовження їхнього навчання за напрямом соціологія з метою здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр».

Екзамен має комплексний характер, тому його програма складається з узагальнених розділів програм профільюючих дисциплін для оцінки загального рівня кваліфікації випускника.

1. Загальні положення

Атестація студента (державний екзамен) – це визначення фактичної відповідності рівня його освітньої (кваліфікаційної) підготовки вимогам освітньо-кваліфікаційної характеристики, що здійснюється після завершення ним навчання у вищому закладі освіти на певному освітньо-кваліфікаційному рівні.

Для присвоєння кваліфікації «бакалавр» створюється державна кваліфікаційна комісія, кваліфікацію інших рівнів присвоює екзаменаційна комісія.

Як правило, у вищому закладі освіти створюється одна екзаменаційна (кваліфікаційна) комісія з кожного напрямку підготовки (спеціальності) незалежно від форм навчання. Але в окремих випадках, зокрема, при наявності великої кількості студентів-випускників, можуть функціонувати дві і більше таких комісій.

Ця комісія оцінює якісний рівень науково-теоретичної і практичної підготовки випускників, вирішує питання про присвоєння їм кваліфікації відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня та видачу відповідного державного документа, а також розробляє пропозиції щодо вдосконалення навчального процесу та поліпшення якості освітньо-професійної підготовки фахівців у вищому закладі освіти.

Головами екзаменаційних (кваліфікаційних) комісій призначаються, як правило, провідні фахівці споріднених вищих закладів освіти та наукових установ, а також спеціалісти відповідних галузей виробництва, освіти і культури.

Допускається керівництво екзаменаційними (кваліфікаційними) комісіями найбільш кваліфікованими і досвідченими науково-педагогічними працівниками даного вищого закладу освіти.

До складу комісії, крім голови комісії, входять: ректор (директор) вищого закладу освіти, проректор (заступник директора) з навчальної (наукової) роботи, декан факультету (завідувач відділення) завідувачі кафедр (голови предметних або циклових комісій), провідні спеціалісти.

Персональний склад екзаменаційної (кваліфікаційної) комісії та екзаменатори затверджуються ректором (директором) вищого закладу освіти не пізніше як за місяць до початку роботи цієї комісії.

До участі в роботі екзаменаційної (кваліфікаційної) комісії можуть залучатися професори, доценти та інші викладачі відповідних кафедр (предметних або циклових комісій) як екзаменатори. У такому випадку вони користуються тими ж правами, що й члени комісії.

Терміни роботи екзаменаційної (кваліфікаційної) комісії регламентуються навчальними планами вищого закладу освіти.

Графік роботи державної екзаменаційної (кваліфікаційної) комісії затверджується ректором (директором) вищого закладу освіти.

Розклад роботи державної комісії доводиться до загального відома не пізніше як за місяць до початку складання екзаменів.

Форма державної атестації студентів визначається державним стандартом освіти й відображається в навчальних планах. Дотримання визначених державним стандартом освіти форм атестації є обов'язковим.

До складання екзаменів допускаються студенти, які виконали всі вимоги навчального плану.

До екзаменаційної (кваліфікаційної) комісії перед початком екзаменів деканом факультету (завідувачем відділення) подаються такі документи:

- список студентів, допущених до складання екзаменів;
- зведена відомість про виконання студентами навчального плану і про отримані ними оцінки (середні зважені оцінки) з теоретичних навчальних дисциплін, курсових проектів (робіт), практик.

Екзамен проводиться на відкритому засіданні державної комісії за участю не менше половини її складу і при обов'язковій присутності голови комісії.

Рішення комісії про оцінювання знань, виявлених студентами при складанні державного екзамену, а також про присвоєння студентам-випускникам кваліфікації та видачу їм державних документів про освіту приймається комісією на закритому засіданні відкритим голосуванням звичайною більшістю голосів членів комісії, які брали участь у засіданні. При однаковій кількості голосів голос голови державної комісії є вирішальним.

Екзамен проводиться як комплексна перевірка знань студентів з навчальних дисциплін, передбачених навчальним планом.

Екзамени проводяться за завданнями (екзаменаційними білетами), складеними відповідними кафедрами (предметними або цикловими комісіями) згідно з навчальними програмами і за методикою, визначеною вищим закладом освіти.

Тривалість проведення державних екзаменів не повинна перевищувати 6 годин на день.

Результати складання екзамену визначаються у балах за стобальною системою: за національною шкалою оцінками «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»; за шкалою ECTS (A, B, C, D, E, FX) і оголошуються в день їх проведення після оформлення протоколу засідання державної комісії.

Студенту, який успішно склав екзамени, рішенням державної комісії присвоюється відповідна кваліфікація і видається державний документ про освіту.

Студент, який не склав екзамени, допускається до повторного складання екзаменів протягом трьох років після закінчення вищого закладу освіти.

Всі засідання екзаменаційної (кваліфікаційної) комісії протоколюються. У протоколи вносяться оцінки, одержані на державних екзаменах, записуються поставлені студентам питання, особливі міркування і зауваження членів комісії, вказуються здобута кваліфікація та який державний документ (з відзнакою чи без відзнаки) видається студенту-випускнику.

Протоколи комісії зберігаються у вищому закладі освіти.

У звіті голови комісії відображаються: аналіз рівня підготовки випускників і характеристика знань студентів, виявлених на державних екзаменах; недоліки в їх підготовці; даються рекомендації щодо поліпшення навчального процесу.

Звіт голови комісії обов'язково обговорюється на засіданні Вченої (педагогічної) ради вищого закладу освіти, факультету (відділення).

Вищезазначені положення представлені в посібнику Болюбаша Я.Я. «Організація навчального процесу у вищих закладах освіти».

2. Структура атестаційного екзамену

Структура складання атестаційного екзамену передбачає усну форму. Екзаменаційний білет складається з трьох теоретичних запитань. Відповіді на запитання оцінюються окремо. Загальна оцінка за відповідь є середнім арифметичним оцінок всіх членів екзаменаційної комісії.

Програма комплексного екзамену є нормативним документом для оцінки й контролю знань при складанні екзамену в екзаменаційній комісії для бакалаврів за спеціальністю «Соціологія» для студентів денної форми навчання.

Атестація здійснюється на підставі оцінки рівня професійних знань, умінь та навичок випускників, передбачених освітньо-кваліфікаційною характеристикою бакалаврів з соціології.

3. Критерії оцінювання комплексного кваліфікаційного екзамену

Завдання	Максимальна кількість балів при оцінюванні виконання завдань
1. Повнота висвітлення змісту питання	30 балів
2. Логіка побудови відповіді	15 балів
3. Знання понятійного апарату та термінології	15 балів
4. Критичний аналіз соціологічних теорій	20 балів
5. Зв'язок теоретичного матеріалу з практичною діяльністю соціолога	20 балів
Максимальна кількість балів	100 балів

Переведення оцінок, які виражені у балах за стобальною шкалою, в оцінки за національною шкалою та шкалою ECTS здійснюється відповідно до таблиці:

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
90-100	відмінно	A
82-89	добре	B
75-81	добре	C
67-74	задовільно	D
60-66	задовільно	E
1-59	незадовільно	FX

Оцінка «відмінно» передбачає високий рівень знань студента; правильну відповідь; ґрунтовне розуміння студентом основної термінології, теоретичного матеріалу курсу; знання додаткової літератури; вміння грамотно та творчо використовувати отримані знання для вирішення практичних завдань, робити висновки на основі застосування різних методів дослідження та обробки інформації.

Оцінка «добре» передбачає достатній рівень знань, повне розуміння термінології та теоретичного матеріалу, здатність студента підтверджувати свої знання відповідними

аргументами, застосовувати здобуті знання на практиці. Студент правильно відбирає джерела необхідних знань для розв'язання проблем у типових ситуаціях. Допускається одна помилка.

Оцінка «задовільно» передбачає середній рівень компетентності студента; ставиться у випадку, коли студент недостатньо точно розуміє теорію та термінологію, виконуючи практичні завдання, потребує допомоги викладача. При відповіді на питання робиться 2-3 помилки.

Оцінка «незадовільно» передбачає початковий рівень компетентності студента, характеризується фрагментарним засвоєнням теоретичного матеріалу курсу, невмінням правильно використовувати джерела знань при вирішенні практичних завдань.

4. Перелік дисциплін та відповідних тем, що виносяться на комплексний атестаційний екзамен

4.1. Історія світової та української соціологічної думки

Значення історії соціологічної думки, етапи та напрями її розвитку

Історія соціології та соціологічна наука. Предмет вивчення історії соціологічної думки. Основні етапи та напрями історії соціології. Основні підходи до періодизації історії соціології. Значення історії соціології в структурі соціологічного знання.

Специфіка соціального знання Стародавнього світу

Основні тенденції розвитку соціального знання Стародавнього світу. Форми донаукового відображення світу та специфіка відтворення в них суспільних процесів. Міф та епос – найдавніші форми відображення дійсності раннього класового суспільства. Історичні передумови виникнення науки. Розвиток знання про суспільство у Стародавній Індії, Китаї та античності. Специфіка виникнення та розвиток протосоціології у Стародавній Греції та Римі.

Соціальне знання епохи середньовіччя

Соціальне вчення раннього християнства. Людина і сенс її життя у вченнях «батьків церкви». Теософія Августина Блаженного як спроба есхатологічного опису всесвітньої історії людства. Концепція «двох градусів». Фома Аквінський та соціальна доктрина томізму. Соціальні вчення середньовічних християнських сект. Соціальні вчення середньовічного Сходу.

Протосоціологічні погляди епохи Відродження

Значення творчості гуманістів епохи Відродження для розвитку соціального пізнання. Концепція соціального утопізму Ф. Бекона. Нові уявлення про людину та її світ у творчості Т. Мора, Т. Кампанелли, Н. Макіавеллі. Ідеї церковних реформаторів М. Лютера та Ж. Кальвіна.

Зміст соціальних концепцій Нового часу

Формування натуралістичної парадигми. Соціальна концепція Т. Гоббса. Теорія лібералізму Дж. Локка. Соціальні вчення Ш. Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо. Теорія суспільного договору. Соціально-економічні та теоретичні передумови становлення соціології як науки. Криза традиційного суспільствознавства. Наука про людину А. Сен-Сімона.

Роль позитивізму О. Конта у формуванні соціології як самостійної науки

Поняття «позитивної науки» і класифікація наук О. Конта. Методологічні установки соціології О. Конта: принцип цілісності; принцип еволюціонізму; принцип функціоналізму. Соціальна статика як дослідження соціального порядку, умов існування та законів функціонування суспільства. Соціальна динаміка як дослідження соціальних процесів та змін у суспільстві, дослідження законів соціального розвитку. О. Конт про методи соціологічного дослідження суспільства: метод спостереження, експериментальний метод, метод порівняння та історичний метод.

Натуралістичні напрямки в соціології

Поняття еволюції. Принципи вчення Г. Спенсера про соціальну еволюцію: процес росту, інтеграції та диференціації суспільства. Еволюційна модель Г. Спенсера, рівні соціального розвитку. Предмет соціології Г. Спенсера, розмежування історії та соціології. Методологічні принципи вивчення суспільства; органіцизм. Ідеї органіцизму у працях П. Лілієнфельда, О. Строніна, А. Шеффле та ін. Соціал-дарвіністські теорії У. Беджгота, Л. Гумпловича, У. Самнера.

Зміст і значення психологічного напрямку в соціології

Психологічний еволюціонізм Л. Уорда. Цикл соціальної причинності в теорії Ф. Гіддінгса. Інстинктивізм У. Мак-Дугала. Теорія наслідування Г. Тарда. Психологія мас Г. Лебона. Інтеракціонізм Ч. Кулі. Психоаналіз З. Фрейда та його послідовників (А. Адлера, К. Г. Юнга, В. Райха).

Концепції лібералізму та утопічного соціалізму в ХІХ ст.

Соціологічні концепції лібералізму. Вплив промислового перевороту та урбанізації на формування концепцій лібералізму. Вплив ідей Т. Мальтуса, А. Сміта, Д. Рікардо. Праця А. Токвіля «Про демократію в Америці». Есе Дж. С. Мілля «Про свободу». Економічний, культурний та соціальний лібералізм. Позитивні та негативні права людини. Соціологічні концепції утопічного соціалізму. А. Сен-Симон, Р. Оуен, Ш. Фур'є. Ідеї про значення великого машинного виробництва, розподілу праці та наукової організації виробництва.

Характеристика основних положень історичного матеріалізму К. Маркса та Ф. Енгельса

Розвиток капіталістичних відносин і соціальні зміни у західноєвропейських суспільствах кінця ХVІІ-першій половині ХІХ ст. Доктрина матеріалістичного розуміння історії. К. Маркс про відчуження праці і приватну власність як його причину. Дослідження Ф. Енгельса про становище робітничого класу в Англії. Оцінка К. Марксом ідей О. Конта. К. Маркс про економічні відносини як базис права, політики, духовного життя. Динаміка розвитку продуктивних сил та виробничих відносин. Поняття суспільно-економічної формації. Марксистське вчення про соціальний прогрес і еволюціоністські концепції суспільного розвитку. К. Маркс про ідеологію як неадекватну форму класової свідомості. Розвиток соціологічних ідей К. Маркса і Ф. Енгельса послідовниками марксизму. Дискусії про марксизм у сучасній соціології.

Внесок Е. Дюркгейма в розвиток соціологічної думки

Соціологія Е. Дюркгейма: онтологічний та методологічний принципи. Соціальний реалізм Е. Дюркгейма. Поняття соціальної реальності та соціального факту. Предмет та метод соціології. Суспільство як система соціальних фактів. Види соціальних фактів. Поняття колективної свідомості. Класифікація фактів колективної свідомості. Морфологічні факти та їхні види. Соціологія конкретних суспільних форм. Типи

суспільства. Механістична та органічна солідарність. Стадія розвитку суспільства та його соціальні структури. Аномія суспільства. Види самогубств. Нормальне й патологічне. Взаємодія суспільства та індивіда.

Зміст і значення формальної соціології Г. Зіммеля та Ф. Тьонніса

Філософські та методологічні принципи концепції Г. Зіммеля. Вчення про соціальну диференціацію. Соціологія культури Г. Зіммеля. Протиставлення Г. Зіммеlem методологічного та онтологічного, формального та змістовного підходів до вивчення соціальних проблем суспільства. Суспільство та індивід. Вчення Г. Зіммеля про соціальний конфлікт. Особливості підходу до розуміння суспільства Ф. Тьонніса. Види суспільств за Ф. Тьоннісом.

Зміст і значення розуміючої соціології М. Вебера

Розуміння як категорія соціологічної теорії. Теорія раціоналізації М. Вебера, її основні принципи. Предмет соціології за М. Вебером. Категорія «соціальної дії», її найважливіші характеристики. Індивід як суб'єкт соціальної дії. Види соціальної дії. Вчення М. Вебера про владу. Теорія раціоналізму. Соціологія релігії М. Вебера.

Соціологічна концепція У. Томаса та Ф. Знанецького.

Зміст соціально-психологічної концепції У. Томаса. Поняття установок і цінностей, соціальної адаптації. Біографічний метод і його використання у праці У. Томаса і Ф. Знанецького «Польський селянин в Європі та Америці». Вивчення Томасом і Знанецьким процесів соціальної дезорганізації в середовищі польських іммігрантів.

Американська соціологія ХХ століття

Соціологія праці та управління. Класична школа "наукового менеджменту" (Ф. Тейлор). Тейлорівська система організації управління виробництвом. Формування доктрини «людських відносин». Сутність та етапи здійснення Хоторнських експериментів у 1924-1932 рр. (Е. Мейо, Ф. Ротлісбергер, В. Діксон та інші). Дослідження мотивацій поведінки та малих груп. Концепції трудової мотивації А. Маслоу і Ф. Герцберга.

Напрями досліджень та діяльність основних представників Чиказької соціологічної школи.

Основні представники та проблематика Чиказької соціологічної школи. Діяльність А. Смолла. Урбанізація як основна дослідницька проблема. Р. Парк про відмінність між поняттям територіальної спільноти і суспільства. Дослідження соціальної структури і соціальних змін у працях Р. Лінда і Х. Лінд. Дослідження соціальних проблем у Л. Вірта.

Розвиток німецької соціологічної думки в 20-60-ті роки ХХ ст.

Соціологічна наука в Німеччині періоду Веймарської республіки. «Соціологія знання» М. Шелера. Соціологія культури А. Вебера. Наукова програма Франкфуртського інституту соціальних досліджень. М. Хоркхаймер та ідея «критичної теорії». Діяльність німецьких соціологів у еміграції. Американський період діяльності Франкфуртської школи. Психоаналіз західної цивілізації у працях М. Хоркхаймера, Т. Адорно, Г. Маркузе, Е. Фромма. Соціологічні ідеї праць М. Хоркхаймера і Т. Адорно «Діалектика просвітництва», Г. Маркузе «Одномірна людина». Соціологія Ю. Хабермаса. Критика Ю. Хабермасом функціоналізму. Теорія комунікативної дії.

Структурний функціоналізм

Життєвий шлях і наукова діяльність Т. Парсонса. Поняття системи дії, діючої особи. Концепція «срязкових змінних». Р. Мертон про соціологію як «теорію середнього радіуса дії». Р. Мертон про соціальну структуру і аномію, її різновиди. Концепція соціального обміну Дж. Хоманса. Соціальна поведінка як обмін винагородами і санкціями. Типологія

закономірностей соціальної поведінки. Концепція соціального конфлікту (Л. Козер, Р. Дарендорф). Конфлікт як форма зняття напруження в соціальній системі та фактор її інноваційної зміни.

Символічний інтеракціонізм та феноменологічна соціологія

Символічний інтеракціонізм Дж. Міда, Г. Блумера. Теоретичні джерела феноменологічної соціології. Е. Гуссерль і А. Бергсон про переживання часу і «життєвий світ». Феноменологічні ідеї в роботах А. Вебера і М. Шелера. Обґрунтування принципів феноменологічної соціології у праці А. Шюца «Смислова структура соціального світу». Розвиток ідей феноменологічної соціології в роботі П. Бергера і Т. Лукмана «Соціальне конструювання реальності». Етнометодологія - найбільш впливовий сучасний різновид феноменологічної соціології. Обґрунтування основних ідей етнометодології в роботах Г. Гарфінкеля і А. Сікурела.

Інтегральна соціологія П.Сорокіна

Біографічні дані про П. Сорокіна: російський та гарвардський періоди життя. Соціологічна концепція П. Сорокіна. Погляди на соціологію та її завдання. Структура соціологічного знання. Соціальна взаємодія: її складові та типи. Злочини, подвиги, кари, винагороди. Схема процесу взаємодії. Класифікація символів (провідників), які забезпечують процес взаємодії. Теорія соціальної стратифікації, види стратифікації. Суспільство як піраміда. Теорія соціальної мобільності. Горизонтальна та вертикальна мобільність. Канали та ліфти соціальної мобільності. Соціологія революції П. Сорокіна. Вчення про соціокультурні суперсистеми в історії людської цивілізації.

Новітні напрямки розвитку соціологічної теорії

Функціональний аналіз і системна теорія Н. Лумана. Теорія структурації Е. Гідденса. Теорія соціального простору П. Бурдьє. Теорія соціальних змін П. Штомпки. Сучасні теорії модерного та постмодерного суспільства. Неофункціоналізм і теорії соціокультурної модернізації. Теорія хвильового розвитку Е. Тофлера. Концепція інформаційного суспільства Д. Белла. Соціологія інтелектуальних мереж Р. Коллінза. «Драматургійний підхід» Е. Гоффмана. Висновки і перспективи розвитку соціології кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Історія української соціології як наука

Соціальне знання як елемент культури, особливості його еволюції. Протосоціологічне і соціологічне знання як елементи соціальної науки. Історичні та регіональні особливості розвитку соціологічної думки в Україні, методологічні принципи та проблеми її дослідження. Історія соціологічної думки як складовий елемент історії духовної культури українського етносу. Знання і методи ретроспективного дослідження соціальних процесів минулого.

Соціетальна проблематика часів Київської Русі

Проблеми етногенезу слов'ян. Відтворення елементів їхньої життєдіяльності, побуту та культури в міфології і віруваннях. Особливості формування Київської держави. Соціальна структура Київської Русі. Давньоруська народність і проблеми етногенезу українського народу. Розвиток культури в Київській Русі. Значення прийняття християнства для розвитку культури та політики, писемності й освіти. Проблеми походження Київської держави та православної віри в працях діячів Київської Русі. Соціетальна проблематика в Київській державі.

Соціетальна проблематика козацької доби

Козацтво як специфічний феномен української історії. Соціальні функції козаччини.

Козацтво як соціальний інститут. Історичні процеси в Україні XVI–XVII ст. та їх роль у розвитку соціального знання та просвітництва. Роль православної церкви у боротьбі за суверенітет і цілісність України та її народу. Братства як специфічний соціальний інститут в Україні кінця XVI–XVII ст., їх освітня, ідеологічна, культурно-виховна функції. Іван Вишенський про соціальні проблеми України. Інституційні реформи Петра Могили, їхнє значення для розвитку просвіти та культури. Кирило-Мефодіївське братство та його значення в розвитку національної визвольної ідеології й актуальних соціальних проблем українського суспільства. Соціальні проблеми в творчості Григорія Сковороди, його соціальна філософія, вчення про три світи.

Формування вітчизняної етносоціології та соціології культури

Розвиток етнографічних досліджень в Україні, їхні соціальні та пізнавальні чинники. Дослідження минулого як пошуки шляхів до майбутнього. Народна творчість як джерело його історичної пам'яті. Проблеми державності, культури, мови українців у XIX ст. Дослідження звичаїв, побуту українського народу М. Маркевичем. Значення діяльності «Руської трійці». Соціальні дослідження Володимира Антоновича. Соціологічні проблеми в творчості Миколи Зібера. Соціальне значення етнографічних матеріалів для формування громадської думки та розвитку національної свідомості, вивчення та збереження культурної спадщини.

Соціологія М. Драгоманова та О. Потебні

Михайло Петрович Драгоманов як один із фундаторів української соціології. Проблематика творчості М. Драгоманова (специфіка предмета соціології та її методу; сутність і значення історико-порівняльного методу в соціології; принцип багатofакторного аналізу суспільних явищ; концепція соціальної еволюції та революції). Політична соціологія М. Драгоманова: влада як соціологічне явище, форми державного устрою. Концепція державного федералізму. Самоврядування і централізм. М. Драгоманов про особливості соціально-культурного розвитку України. Мова як евристична діяльність в працях О. Потебні.

Соціологічні погляди Івана Франка. Соціологічна концепція Б. Кістяківського

І. Франко про особливості пізнання соціальних явищ, про предмет соціології, її місце в системі наукового знання. Розробка методології та методів соціальних досліджень. Концепція історичного розвитку (поступу) суспільства в працях «Думки про еволюцію в історії людськості», «Що таке поступ?». Особливості історичного розвитку людини та суспільства. І. Франко про наукове і соціальне значення досліджень народної творчості.

Теоретичні витоки соціології Б. Кістяківського. Проблеми логіки і методології наукового пізнання (плюралістичність методу аналізу соціальних явищ). Специфіка суспільних явищ. Б. Кістяківський про феномен причинності суспільних явищ. Проблема цінностей у науковому дослідженні.

Соціологічна концепція М. С. Грушевського

Організаційна діяльність М. Грушевського щодо інституціоналізації української соціологічної науки. М. Грушевський про сутність та розвиток суспільства. Суспільство та суспільність, методологія їх дослідження. Механізми соціальної еволюції. М. Грушевський про соціально-політичні, національно-культурні й соціальні проблеми українського народу та його історії, значення етнографічних, фольклорних та інших соціокультурних матеріалів для дослідження соціологічних проблем.

Соціологічна система М. Ю. Шаповала

М. Ю. Шаповал як політичний діяч і вчений. Заснування Українського інституту громадознавства в Празі та його значення для розвитку української соціології. Основні напрями і проблематика соціологічних досліджень УІГ. М. Шаповал про систему соціологічного знання та його структурні елементи (загальна соціологія, соціографія, соціотехніка). «Загальна соціологія» М. Шаповала та її історичне значення для розвитку української соціології. М. Шаповал про основні категорії загальносоціологічної теорії. Суспільство та його елементи. Проблема особистості в концепції М. Шаповала. Історичні типи людини. Рушійні сили розвитку суспільства. Індикатори і чинники «соціальної сили» спільнот. М. Шаповал про соціальні процеси та їх типи. Об'єктивні та суб'єктивні чинники суспільного життя.

Напрями розвитку, проблеми та здобутки української соціології ХХ століття

Особливості розвитку української соціології ХХ ст. Вплив західноєвропейської соціології, соціополітичні чинники гальмування розвитку соціології в Україні до 1918 р. Спроба інституціоналізації соціології в період гетьманщини. Розвиток української соціології в діаспорі. Заборона у тридцять роки соціології як «буржуазної науки», котра суперечить марксизму. Занепад соціології в СРСР і Україні. Відновлення конкретних соціальних досліджень в Україні на початку 60-х років. Соціологічні центри, лабораторії та відділи в навчальних і академічних закладах у 60-80-ті роки. Стан, розвиток соціології в Україні в умовах державної незалежності.

4.2. Загальна соціологічна теорія. Соціальна структура суспільства

Загальна соціологічна теорія

Структура соціологічної системи знання

Історичний розвиток уявлень про структуру соціологічного знання, макросоціологія та мікросоціологія. Трирівнева структура соціологічної науки. Теоретична та емпірична соціологія. Фундаментальна та прикладна соціологія. Типологія соціологічних теорій П. Штомпки.

Найважливіші соціологічні поняття

Предметна галузь соціології. Макросоціологічний і мікросоціологічний підходи до пізнання суспільства. Соціологічні поняття, терміни, статистичні категорії, операціоналізовані поняття і їх функції у соціальному пізнанні. Зв'язок найважливіших соціологічних понять з теоретичними напрямиами фундаментального рівня.

Соціальні норми як регулятори соціальної взаємодії

Інтегративна роль цінностей і норм. Поняття соціальної норми, її функції. Соціальний контроль, його види. Спільність та відмінність моралі і права. Девіантна поведінка. Соціологічні теорії девіантної поведінки.

Національно-етнічна структура суспільства

Поняття етносу та підходи до його вивчення. Етнічні спільноти. Історичні типи етнічних спільнот. Етнічність. Соціальні характеристики національно-етнічних утворень, соціальна нерівність.

Соціально-поселенська структура суспільства

Місто і село як елементи соціально-поселенської структури. Урбанізація як тенденція розвитку поселенської структури. Місто як об'єкт соціального аналізу. Особливості та проблеми сучасних міст. Соціологічні дослідження соціальних переміщень, способу життя. Соціологічний аналіз соціально-демографічної структури міського населення.

Особистість в системі соціальних відносин

Співвідношення понять «індивід», «людина», «особа», «особистість». Особа як продукт соціальної еволюції в умовах цивілізації та культури. Типи особи в історії суспільства. Рольові теорії особистості. Система соціальних статусів та ролей. Соціалізація особистості як процес онто- і філогенезу і набування психологічних та соціальних властивостей і характеристик індивідом. Основні етапи соціалізації індивіда. Фактори соціалізації. Особистість як об'єкт і суб'єкт соціальних взаємодій та суспільних відносин. Мікро- і макросередовище формування та розвитку особистості. Соціалізація як індивідуальне засвоєння культури. Соціально-контрольовані та стихійні процеси соціалізації. Соціальний контроль та девіантна поведінка особистості.

Соціальна взаємодія, соціальні відносини та соціальний контроль

Соціальна взаємодія та соціальні зв'язки. Види соціальної взаємодії за кількістю суб'єктів взаємодії, характером взаємовідносин суб'єктів взаємодії, терміном взаємодії, наявністю організованості. Соціальний зв'язок. Соціальні відносини та соціальні конфлікти. Різновиди соціальних відносин. Соціальні конфлікти: різновиди, стадії розвитку. Система соціального контролю. Соціальні норми та санкції. Формальний та неформальний, зовнішній та внутрішній соціальний контроль.

Соціальні зміни, теорії розвитку суспільства

Поняття «соціальна зміна». Кількісні та якісні зміни. Співвідношення понять еволюція, революція, трансформація. Концепції еволюційного та революційного розвитку суспільства. Теорії культурно-історичних типів як альтернатива прогресивістським концепціям розвитку суспільства. Глобалізація та тенденції розвитку соціальних і культурних процесів в сучасному світі. Соціологічний аналіз інновацій.

Соціальні процеси: рівні, види, специфіка пізнання

Соціальні процеси як послідовна зміна явищ суспільного життя. Класифікація соціальних процесів. Соціальні рухи, їх природа і типи. Соціальні ситуації як чинники соціальних та громадських рухів. Макро- і мікросоціальні процеси як предмет соціологічного аналізу.

Основні ідеї соціологічної теорії конфлікту

Особливості конфліктологічного напрямку в соціології. Історико-культурні та ідеологічні фактори формування конфліктного підходу. Теорія конфлікту Р. Дарендорфа. Теорія конфлікту Л. Козера. Функціональність конфлікту. Теорія конфлікту Р. Коллінза.

Різновиди неомарксистської соціологічної теорії

«Критична теорія суспільства» представників Франкфуртської школи. Концепція «одновимірної людини» Г. Маркузе. «Теорія комунікативної дії» Ю. Габермаса. Майбутнє соціологічного марксизму.

Основні ідеї теорії соціального обміну

Витоки теорії соціального обміну. Теорія обміну Д. Хоманса. Понятійний словник теорії соціального обміну, парадигма обміну. Основні аксіоми теорії соціального обміну. Теорія обміну П. Блау.

Основні ідеї теорії соціальної драматургії

Е. Гоффман – засновник теорії соціальної драматургії. Керування враженням. Проблема ширості. Атрибути соціального театру. «Обличчя» спектаклю. Соціальні сцени. Команди. Драматургійні проблеми взаємодії. Відкриті проблеми драматургійної версії повсякденної реальності.

Провідні тенденції у сучасній соціологічній теорії

Суб'єкти сучасної соціологічної теорії. Парадигми сучасної соціологічної теорії. Головні теоретичні дилеми в сучасній соціології. Провідні тенденції в світовій соціології на рубежі тисячоліть. Термінологічні інновації в сучасній соціологічній теорії.

Перспективи розвитку соціології в XXI столітті

Інженерні можливості соціального знання. Поняття «соціальна інженерія». Можливості і межі застосування соціальної інженерії. Потреба в інтеграції соціального знання. Цілі розвитку соціального знання в XXI столітті.

Соціальна структура суспільства

Структурний аналіз в соціології

Соціальна система і соціальна структура. Міждисциплінарний характер поняття «соціальна структура». Проблема соціального порядку в соціології. Сутність основних теоретичних концепцій соціальної структури суспільства. Суспільство як диференційована система підсистем, що самовідтворюються. Детермінуюча роль структури у системі. Первинні елементи соціальної структури. Макро- і мікрорівень соціальної структури. Структурна детермінація соціальної поведінки.

Суспільство як система

Історія утворення наукових понять «суспільство», «спільність» (Ф. Тьонніс, Т. Парсонс). Суспільство як певний тип системи. Базові категорії системного аналізу суспільства: функції, структура, комунікації, інформація, обмін з зовнішнім середовищем. Процеси відтворення і зміни суспільства, його еволюції та трансформації. Системні уявлення про суспільство (О. Конт, Г. Спенсер). Марксистська теорія соціально-економічної системи; головні підсистеми – базис і надбудова. Т. Парсонс: теорія суспільства як соціальної системи. Категорії аналізу суспільства: роль, статус, норма, колектив. І. Валлерстайн і Н. Луман про системне бачення світової спільноти.

Соціальна спільнота і соціальна група.

Поняття соціальної спільноти, принципи і етапи їх формування. Види соціальних спільнот. Роль солідарності у формуванні, функціонуванні спільноти як асоціації. Поняття соціальної групи в соціології. Чинники та механізми формування соціальних груп. Критерії типологізації соціальних груп. Структура соціальної взаємодії. Взаємозв'язок мотивів і очікувань учасників взаємодії. Взаємодія в соціальній групі, теоретичні підходи до її дослідження. Групова динаміка.

Соціальні інститути як складові структури суспільства.

Поняття «соціальний інститут» у соціології. Структура соціальних інститутів. Інституціональні статуси, ролі, норми, матеріальні атрибути інституту і їхній взаємозв'язок. Найважливіші соціальні інститути і їхні функції. Інституціоналізація як процес. Розвиток суспільства як розвиток соціальних інститутів.

Соціальні організації як складові структури суспільства.

Зміст поняття «соціальна організація». Історія дослідження соціальних організацій в соціології. Основні етапи розвитку теорії організацій. Основні структурні елементи організації. Механізм утворення соціальних організацій. Функції соціальних організацій.

Різновиди соціальних організацій, їх загальна характеристика.

Соціальна структура, соціальні відносини і особистість

Основні напрями соціологічних досліджень взаємозв'язків між соціальними структурами та особистісними якостями людей. Поняття соціального статусу особистості. Види соціальних статусів. Символи статусу. Статусна група. Соціальна роль і рольова структура особистості. Поняття рольового конфлікту, його різновиди. Соціальна ідентифікація і самоідентифікація.

Соціальна диференціація і стратифікація

Соціальні відмінності та соціальна нерівність (диференціація і стратифікація). Основні поняття стратифікаційного аналізу. Класичні та сучасні концепції походження нерівності. Обґрунтування соціальної стратифікації в структурно-функціональному аналізі (Т. Парсонс, Р. Мертон, К. Девіс, В. Мур). Відкриті і закриті системи стратифікації. Одновимірність і багатовимірність стратифікації. Основні критерії стратифікаційного розподілу: дохід, багатство, влада, престиж. Типи стратифікаційних систем у суспільстві: фізико-генетична, рабовласницька, кастова, станова, класова, етакратична, соціально-професійна, культурно-символічна, культурно-нормативна та їх комбінації.

Основні моделі соціальної стратифікації

Теорія соціально-економічного поділу праці і стратифікація. Види соціально-економічного поділу праці. Відтворення індивіда як представника певного роду праці. Одновимірні і багатомірні моделі соціальної стратифікації. Культурно-статусна стратифікація як відбиток соціальної структури в індустріальних та інформаційних суспільствах. Стратифікація територіальних спільностей і соціальних організацій. Специфічні компоненти стратифікаційної структури територіальної спільності. Класи і прошарки в соціологічній теорії. Зіставлення класів у марксистській теорії і страт у функціональній теорії. Класи і класовий розподіл як окремий випадок стратифікації. Стратифікація радянського суспільства. Нові соціальні прошарки в Україні. Теорія соціальної стратифікації українського суспільства.

Типи стратифікаційних систем

Фізико-генетичний тип. Рабовласництво і рабовласницьке суспільство. Каста і кастове суспільство. Стан і станове суспільство. Класотворчі ознаки і суспільні класи. Поняття «класу в собі» і «класу для себе» К. Маркса і Ф. Енгельса. Визначення класів Ленінінм. Теорія класового суспільства. Соціальні прошарки і класичні критерії їхнього виділення. Етакратичний тип соціальної стратифікації радянського суспільства. Соціально-фаховий тип стратифікації. Культурно-символічна та культурно-нормативна соціальна стратифікація суспільства.

Класова система сучасних суспільств

Сутність поняття «клас» у соціології. Виникнення класів та соціальні передумови формування класових відносин. Класовий характер соціальної структури суспільства за концепціями К. Маркса і М. Вебера. Можливість застосування марксистського аналізу соціальної нерівності щодо сучасних суспільств. Суть та особливості неомарксистського підходу. Проблема експлуатації в неомарксизмі. Сучасні теорії соціальних класів: концепції Е. Райта, Дж. Голдторпа, П. Бурдьє. «Середній клас»: історія поняття та сучасні інтерпретації. Образ середнього класу в західній соціології. Концепція середнього класу в пострадянському суспільстві. Основні канали і джерела формування середнього класу в Україні. Класи в постіндустріальному суспільстві. Зміни ринкової та трудової ситуацій в індустріально розвинутих суспільствах та їхній вплив на формування системи соціальної

стратифікації. Концепції «андеркласу». Абсолютна і відносна бідність. Соціальна ексклюзія. Маргінальність соціальних груп.

Концепції соціальної стратифікації

Теорії соціального розшарування до становлення соціології як науки. Теорія класів К. Маркса. Критерії соціального класу. Класова свідомість. Класова солідарність. Два етапи класового конфлікту. М. Вебер: класичний етап становлення соціології нерівності. Обґрунтування соціальної стратифікації в структурно-функціональному аналізі (Т. Парсонс, Р. Мертон, К. Девіс, В. Мур). Соціальна стратифікація і соціальна мобільність П. Сорокіна. Багатовимірна стратифікація. Сучасні теорії соціальних класів (Е. Райт, Дж. Голдторп, П. Бурдье).

Виміри соціальної диференціації та нерівності

Етнічна, расова диференціація та стратифікація. Сутність і структура міжетнічних відносин. Етнічні стереотипи, дискримінація. Характер міжетнічних відносин в Україні. Гендерна нерівність. Гендерні ролі і культура. Гендерна самоідентифікація. Ієрархія фізичного простору. Соціально-поселенська структура суспільства. Міські та сільські спільноти як об'єкти соціологічного аналізу. Соціально-територіальна ієрархія в українському суспільстві.

Соціальна мобільність: поняття та напрями дослідження

Сутність соціальної мобільності. Загальна характеристика різновидів соціальної мобільності (горизонтальна і вертикальна, структурна, міжгенераційна і внутрішньогенераційна, добровільна і вимушена). Міграція. Позитивні та негативні ефекти мобільності та індивідуальному та груповому рівнях. Механізми мобільності у сучасному суспільстві. Соціально-класова мобільність і формування нових соціальних груп. Соціо професійна мобільність. Освіта як механізм соціальної мобільності. Динаміка престижу професій в оцінках населення України. Глобалізація та мобільність.

Соціальна динаміка та зміни соціальної структури.

Поняття «трансформація». Зміна відносин форм власності, інститутів влади, зникнення одних груп і верств, виникнення інших, дроблення третіх, зміна статусу четвертих і т.д. Чинники, що визначають масштаби, тенденції, глибину і особливості трансформації соціальної структури: структурні зміни в економіці; зміни в системі зайнятості; зміна рівня життя більшості населення; соціальна аномія. Основні тенденції трансформації соціальної структури сучасного українського суспільства. Шляхи формування нової соціальної структури, її складу: плюралізація форм власності, поява нових верств (страт) на ґрунті взаємодії різних форм власності.

Соціологічні методи дослідження соціальної стратифікації та соціальної мобільності

Роль теорій соціальної стратифікації в емпіричних дослідженнях соціальних процесів і прогнозуванні їх розвитку. Кількісна і якісна методологія. Методи вивчення соціального статусу і соціальної ідентифікації: формалізовані інтерв'ю, експертні опитування, неформалізовані глибинні інтерв'ю, спостереження, вивчення офіційних біографій, контент-аналіз преси, аналіз документів і статистики. Емпіричні дослідження соціально-майнової диференціації: методики. Конструювання інтегральних показників: соціально-економічний статус та ін. Побудова стратифікаційних ієрархій на основі класифікації професій. Теоретичні передумови дослідження мобільності. Сучасні концепції емпіричного дослідження мобільності. Дослідження соціальної мобільності в радянській і пострадянській соціології. Проблеми емпіричного виміру соціальної

мобільності: критерії, одиниці виміру, шкали. Роль соціологічної інформації в управлінні соціальною мобільністю.

4.3. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії

Соціологія сім'ї

Соціологія сім'ї як галузь соціологічного знання

Об'єкт та предмет соціології сім'ї. Виникнення та розвиток соціології сім'ї. Зв'язок соціології сім'ї з іншими науками. Категорії соціології сім'ї. Завдання і функції соціології сім'ї.

Сім'я як об'єкт соціологічного аналізу

Соціальні особливості сімей. Принципи типологізації сімей. Функції сім'ї (суспільні та індивідуальні). Умови життя сімей. Типологія теоретичних підходів до вивчення сім'ї в соціології. Макросоціологічні теорії сім'ї: еволюційна теорія (Л. Морган і Ф. Енгельс); структурно-функціональна парадигма (Е. Дюркгейм, Т. Парсонс, К. Девіс); конфліктологічна та феміністська теорії. Соціобіологічні теорії походження шлюбу та сім'ї. Мікросоціологічні теорії сім'ї: етнометодологія, теорія обміну, психоаналіз, символічний інтерекціонізм. Етапи історичного розвитку сім'ї як соціального інституту.

Соціологія освіти

Соціологія освіти як галузь соціологічної науки

Об'єкт і предмет соціології освіти. Зв'язок соціології освіти з іншими науками. Виникнення і розвиток соціології освіти. Трагування освіти в позитивістській і натуралістичній соціології. Ідеї освіти в концепції К.Маркса. Проблеми освіти в творчості представників психологічного напрямку і класичної німецької соціології. Концепція освіти і виховання в творчості Е.Дюркгейма. Погляди П. Сорокіна на освіту і школу як соціальний інститут. Соціологічні ідеї освіти в роботах К. Мангейма. Соціологія освіти і соціологія знання: пошук їх взаємодії в творчості П. Бергера і Т. Лукмана. Методи соціології освіти.

Освіта як соціальне явище

Освіта як складний соціальний феномен. Порівняння інституційного і системного підходів до освіти. Система освіти як предмет спеціального аналізу. Допрофесійна і професійна освіта. Поняття і функції освіти як соціального інституту. Криза освіти як соціального інституту і шляхи виходу з нього. Парадигми освіти. Самоосвіта як парадигма освіти XXI століття. Соціальні ризики в сфері освіти.

Соціологія релігії

Соціологія релігії як галузь соціологічного знання

Предмет соціології релігії. Соціологія релігії і релігієзнавство. Методологічні основи науки про релігію. Методи соціології релігії. Виникнення і розвиток соціології релігії. Соціологія релігії в сучасній Україні як науковий напрям і навчальна дисципліна.

Релігія як предмет соціологічного аналізу

Поняття та основні визначення релігії. Номіналістичний і реалістичний підходи до визначення релігії. Функціональний підхід до визначення релігії: Е. Дюркгейм. Структурно-функціональний підхід до визначення релігії: Т. Парсонс. Дихотомія підходів до проблеми виникнення релігії. Корені та детермінанти походження і відтворення релігії.

Класифікація релігій. Форми організації релігії.

Соціологія девіантної поведінки

Соціальна норма та соціальне відхилення (девіації)

Поняття соціальної норми, соціального відхилення (девіації), соціальної деформації, соціальної кризи. Типові прояви девіантної поведінки. Девіантна та делінквентна поведінка. Якісні та кількісні методи дослідження девіантної поведінки в соціології, їх специфіка та можливості.

Специфіка соціології девіантної поведінки. Основні теорії та концепції девіантної поведінки

Соціологія девіантної поведінки як галузева соціологічна теорія: об'єкт, предмет, функції. Девіантна поведінка та соціальний контроль (Г. Тард, Р. Парк). Функціональний та конфліктний підходи до соціального контролю. Біологічне, психологічне та культурологічне пояснення девіації (Ч. Ломброзо, У. Шелдон, З. Фрейд, Е. Фромм, Т. Селлін, У. Міллер). Соціологічний аналіз причин девіантної поведінки. Теорія аномії Е. Дюркгейма та її послідовники (К. Шоу, Г. Маккей, Т. Хірші та ін.). Теорія аномії Р. Мертона. Трактовка девіантної поведінки в теоретичній концепції Т. Парсонса. Трактовка аномії з позиції теорії конфлікту (К. Маркс, Р. Дарендорф, О. Турк). Теорії культурного переносу: теорія наслідування Г. Тарда та теорія диференціальної асоціації Е. Сазерленда. Теорія стигматизації (Е. Лемерт, Г. Беккер, І. Гофман).

Соціологія глобальних процесів

Предмет та основні проблеми соціології глобальних процесів

Предмет соціології глобальних процесів. Основні питання соціології глобальних процесів: агенти, інтереси, розподіл сил та владних ресурсів, які стоять за процесами глобалізації; соціальна нерівність і соціальна диференціація, обумовлені процесами глобалізації; вплив глобалізації на суспільство і на спосіб життя індивідів, на моделі життєтворчості; людство як глобальна спільнота і можливості конституювання світового суспільства; культурні практики, що трансформуються і набувають нових рис внаслідок глобалізації (засоби масової комунікації, мода, туризм, дозвілля, виховання тощо); структурні зміни у суспільствах, обумовлені глобалізацією; можливість соціального пізнання тенденцій глобалізації (глобальні проблеми сучасності, проблеми їх ідентифікації, їх взаємозв'язок, глобальне прогнозування). Рівні та виміри глобалізації.

Основні категорії соціології глобальних процесів

Глобалізація, глобальність, глобалізм. Глобальність як буттєва визначеність глобалізації (соціальна статика) і глобалізації як процесу (соціальна динаміка). Глобалізм як ідеологія панування світового ринку та складова ідеології неолібералізму. Глобалізація як об'єктивна реальність сучасного життя. Становлення та розбудова предмету соціології глобальних процесів. Глобалістика як галузь наукового знання. Міждисциплінарні можливості дослідження глобалізації. Особливості соціологічного підходу вивчення та аналізу глобальних процесів. Основні етапи теоретичного осмислення глобалізації.

Соціологія масових комунікацій

Соціологія масових комунікацій як наука

Соціологія масових комунікацій як галузева соціологія. Поняття комунікації, соціальної та масової комунікації. Історія розвитку соціальної комунікації та інституціоналізація масової комунікації протягом XIX – XX ст. Основні концепції соціології масової комунікації XX ст. Поняття масової інформації. ЗМІ, модель функціонування індустрії ЗМІ. Види ЗМІ, їх характеристика. Журналістика.

ЗМІ та суспільне середовище

Суб'єкти масової комунікації та використання ЗМІ у їхніх інтересах. ЗМІ та інформаційно-психологічний вплив на масову свідомість/громадську думку. Проблема маніпулювання. ЗМІ в умовах різних суспільно-політичних устроїв, «чотири теорії преси». ЗМІ в сучасній Україні, їх державне регулювання. Прикладні масові комунікації: пропаганда, реклама, публік рілейшнз. Використання ЗМІ під час війни та у виборчих кампаніях.

Соціологія культури

Особливості соціології культури як самостійної галузі знання і практичної діяльності

Соціологія культури як комплексна дисципліна, що включає кілька відносно самостійних дисциплін. Особливості розгляду терміну «культура» в соціології. Основні елементи, форми, соціальні функції культури. Завдання соціології культури. Вивчення культурної діяльності та культурного рівня тих чи інших соціальних груп. Вивчення потреб та творчості. Вивчення особливостей функціонування соціокультурних інститутів як в сфері виробництва, так і споживання культури. Вивчення стану і діяльності кадрів культури. Вивчення питань планування і прогнозування розвитку культури, її соціальних інститутів та закладів.

Сутність соціологічного аналізу вільного часу

Поняття «соціальний час», «робочий час», «неробочий час», «вільний час», «вільний час суспільства», «вільний час соціальної групи», «особистий вільний час». Параметри вільного часу (величина, структура, зміст, місце проведення). Типи людей за способами використання свого вільного часу. Проблема класифікації видів діяльності у вільний час (дозвілля, час більш піднесеної діяльності). Три рівні культури використання вільного часу (високий, середній, низький). Регулювання вільного часу (суспільне регулювання, саморегулювання). Рівні суспільного регулювання вільного часу (адміністративний, стимулюючий, мотиваційний). Типи саморегуляції вільного часу (творчо-перетворюючий, споглядально-пролошовий, функціонально-діючий, стихійно-буденний).

Гендерна соціологія

Загальна характеристика гендерної соціології як науки

Становлення гендерної соціології як самостійної науки. Співвідношення гендерного підходу та фемінізму. Об'єкт і предмет. Основні соціальні функції: теоретико-пізнавальна, практично-перетворювальна, світоглядно-ідеологічна, прогностична. Другорядні функції: інформаційна, оціночна, культурна, описова. Понятійний апарат: гендер, стать, фемінність, фемінізм, маскулінність, андрогінність, сексизм, бархат, патріархат та ін. Методи дослідження: спостереження; інтерв'ювання; анкетування; тестування; аналіз особистих щоденників, біографічних описів, творів, у яких відображається гендерна проблематика.

Гендерна соціалізація та стереотипізація як соціологічні проблеми

Соціалізація особистості. Гендерна соціалізація. Ідентичність. Гендерна ідентичність. Гендерна соціалізація як процес формування маскулінних і фемінних ознак гендерної ідентичності. Етапи проходження гендерної соціалізації та ідентичності. Особливості гендерної соціалізації у чоловіків і жінок. Гендерні стереотипи та гендерні ролі, їх вплив на гендерну соціалізацію. Класифікація гендерних стереотипів.

Соціологія громадської думки

Особливості суб'єкта й об'єкта соціології громадської думки

Поняття суб'єкта громадської думки. Визначення суб'єкта громадської думки у Томаса Мора, Джона Локка, Гегеля, Г. Тарда, Ф. Гольцендорфа. Визначення поняття «громадськість» Дж. Дьюї. Два типи суб'єктів громадської думки. Соціальні групи. Соціальні утворення масового походження: натовп, публіка, аудиторія. Суб'єктна структура інституту громадської думки. Поняття об'єкта громадської думки. Критерії виділення об'єктів громадської думки. Різні типи класифікацій об'єктів громадської думки. «Поріг доступності» громадської думки і «принцип доцільності» при виборі об'єктів громадської

Способи та методи формування громадської думки, специфіка функціонування як соціального інституту

Сутність і особливості механізму формування громадської думки. Потреби, інтереси, ціннісні орієнтації особистості як рушійні сили формування громадської думки. Способи та мета цілеспрямованого формування громадської думки. Реклама. Мас-медіа. Public relations. Маніпулювання громадською думкою. Фактори спонтанного формування громадської думки. Особливості формування громадської думки під час виборів. Роль суспільної ситуації в процесі формування громадської думки. Методи формування громадської думки. Наслідкування. Вплив авторитету. Навіювання. Технологія залучення «приватних агентів впливу». Сутність функціонування громадської думки. Ефективність функціонування. Різні підходи до класифікації функцій громадської думки. Функції громадської думки у взаємозв'язку з іншими соціальними інститутами та населенням. Функції громадської думки у взаємозв'язку з органами управління. Громадська думка як інструмент соціального управління і соціального контролю.

Соціологія реклами

Соціологія реклами як наука

Соціологія реклами як галузева соціологія. Об'єктивні передумови підвищення інтересу до наукового знання про рекламу. Розвиток реклами та соціологічні теорії реклами у ХХ ст. Реклама як соціальний інститут. Реклама та маркетингові комунікації. Позаекономічні функції реклами. Реклама і масове споживання, роль реклами в умовах ринково-капіталістичного суспільства, «суспільства споживання». Реклама та система цінностей, способів та стилів життя; реклама та соціальна стратифікація суспільства. Міфологеми реклами. Комерційна, соціальна та політична реклама: сфери використання, цільове призначення, порівняння.

Управління рекламною діяльністю та її соціологічний супровід.

Рекламна діяльність та її суб'єкти, рекламні кампанії та їхній соціологічний супровід. Класифікації видів реклами. Поведінка споживачів як предмет досліджень. Рекламна комунікація. Рекламний вплив та його соціально-психологічні підґрунтя, формули рекламного впливу. Рекламний текст та імідж товару, торгівельної марки. Бренд та брендинг, фірмовий стиль. Державне регулювання реклами, його основні напрями. Закон України «Про рекламу».

Соціологія менеджмента

Соціологія управління як наука

Соціологія управління як галузева соціологія. Об'єктивні передумови підвищення інтересу до наукового знання про управління. Історія становлення та розвитку світової соціології управління ХІХ – ХХ ст. Управління та соціальне управління. Поняття та

специфіка менеджменту. Організація. Суб'єкт та об'єкт управління. Управлінська взаємодія, управлінські відносини, влада, легітимність. Управлінська праця як професійна діяльність. Цикл управлінських функцій, системний, ситуаційний, стратегічний, соціокультурний підхід до управління. Управління людськими ресурсами (персоналом, кадрами) організації. Комунікації та управлінські рішення. Система та апарат управління, управлінська ієрархія. Управлінські еліти, бюрократія. Соціальний контроль в управлінні.

Організаційна культура

Соціологічний погляд на культуру як ціннісно-нормативну систему, яка впорядковує та регулює життєдіяльність соціальної організації. Роль культурного чинника у вирішенні сучасних проблем менеджменту. Сутність, структура, механізм формування, рівні та прояви організаційної культури, проблеми її формування та розвитку. Культурні відмінності. Культурна травма як процес культурної адаптації людини; організаційна поведінка крізь призму організаційної культури. Класифікації організаційних культур. Діагностика організаційної культури. Управління та методи підтримки, збереження, відтворення організаційної культури, засвоєння її працівниками. Сильна та слабка культура організації. Засоби збереження та передачі цінностей організаційної культури. Зміни культури організації. Вплив організаційної культури на трудову поведінку та мотивацію праці. Національно-історичні, цивілізаційні фактори та особливості організаційних культур: США, Східна Азія, європейські регіони та країни, Росія, Україна. Типологія Г. Хофстеде. Японська модель управління персоналом та організаційної культури. Порівняння патерналістської, адміністративно-бюрократичної та підприємницької культури.

Соціологія праці та зайнятості населення

Соціологія праці: об'єкт, предмет, функції, вивчення трудових колективів

Соціологічний підхід до вивчення праці. Соціологія праці як галузева соціологія. Об'єктивні передумови підвищення інтересу до наукового знання про суспільну працю. Історія соціологічних поглядів на працю та суспільну працю. Праця як соціальний інститут та соціальний процес. Роль праці в становленні людини та суспільства. Соціальна сутність і функції суспільної праці. Поділ суспільної праці. Предмет та засоби праці, робоча сила та «жива праця». Трудова діяльність та трудова поведінка. Категорії змісту, характеру, умови праці. Наукові класифікації праці. Трансформація праці в постіндустріальному суспільстві. Трудовий колектив як соціальна організація й соціальна спільнота. Група і колектив. Структура, функції, розвиток трудового колективу. Розподіл ролей, формальні та неформальні відносини у трудовому колективі. Згуртованість як основна якісна ознака трудового колективу. Соціально-психологічний клімат у колективі, фактори впливу та прояви. Ставлення до праці й задоволеність працею. Соціальний контроль та підтримка трудової дисципліни в сфері колективної праці. Керівництво та лідерство у трудовому колективі. Трудова мотивація, мотивування й стимулювання колективної праці.

Соціологія зайнятості населення в контексті життєдіяльності суспільства

Соціологічний підхід до вивчення трудової зайнятості. Соціально-економічна сутність та суспільне значення зайнятості населення. Операціоналізація базових понять: «економічно активне / неактивне населення», «трудова ресурси», «трудова зайнятість», «безробіття» тощо. Економічні аспекти зайнятості. Зайнятість як форма відповідності пропозиції робочої сили на ринку праці попиту на неї. Соціальне значення зайнятості: працевлаштування та участь людей у суспільному виробництві як соціальна потреба.

Чинники впливу на зайнятість: економічні, соціальні, демографічні, соціокультурні, історичні та ін. Форми та види зайнятості. Типології зайнятого та незайнятого населення. Концептуальні засади якісних характеристик зайнятості. Формування сучасної концепції зайнятості населення. Ринок праці: дефініція та операціоналізація базових понять. Широке і вузьке тлумачення ринку праці. Проблематика ринку праці: наймання робочої сили, працевлаштування, заробітна плата. Функції ринку праці. Сегментація ринку праці за різними ознаками: кваліфікаційна, галузева та ін. Трудова зайнятість населення в контексті ринку праці.

Соціологія політики

Особа в політичному процесі

Вплив особистості на політику і вплив політики на особистість, її поведінку. Процес політичної соціалізації. Сутність, зміст й особливості політичної соціалізації, місце і ролі в ній сім'ї, школи, соціального оточення, держави, громадських організацій і рухів, засобів масової інформації та інших агентів політичної соціалізації. Політична участь як наслідок політичної соціалізації. Шляхи й засоби засвоєння політичної культури на різних етапах соціалізації. Типи політичної культури. Причини та чинники, що впливають на певний тип політичної культури. Політична поведінка людей у конкретному соціальному середовищі під час певних політичних акцій та подій. Рівні політичної активності.

Соціальна роль політичної системи

Політика як соціальний інститут. Природа і легітимність влади. Форми політичної влади. Політичний режим. Політична влада і політична система. Політична система суспільства: поняття і структура. Функціонування і розвиток політичних систем (Т.Парсонс, Д.Истон). Соціальна роль держави, політичних партій, громадських організацій і рухів. Громадянське суспільство і держава. Групи інтересів і групи тиску: формування і взаємодія. Соціальна структура суспільства і групові інтереси. Організація групових інтересів і здійснення тиску на владні структури. Суспільні моделі взаємодії і захисту групових інтересів.

Етносоціологія

Етнос та особистість: проблема взаємозв'язку

Етнічність як прояв зв'язку між етносом та особистістю. Об'єктивний зв'язок між особистістю та етносом: культурно-генетична приналежність. Суб'єктивний зв'язок між особистістю та етносом: етнічна ідентифікація. Етнічна ідентичність у структурі соціальних ідентичностей: етноорієнтований та етноіндеферентний тип особистості. Типи етнічної ідентичності: норма, етноцентризма, етнічний фанатизм, етнічна індиферентність, етніонілізм у формі космополітизму, етноогоїзм, етноізоляціонізм та ін.

Соціокультурні адаптації в іноетнічному середовищі та поведінкові стратегії

Соціокультурна адаптація: сутність та структура. Фактори, які впливають на соціокультурну адаптацію. Поняття «культурний шок» К. Додда. Чотири моделі поведінкових стратегій в іноетнічному середовищі: втеча або пасивна автаркія (Flight), боротьба або агресивна автаркія (Fight), відділення або фільтрація (Filter), гнучкість (Flex).

Соціологія особистості

Соціологія особистості: поняття та соціологічні концепції її дослідження

Сутність поняття «особистість». Особистість як об'єкт та суб'єкт соціальних відносин. Методи вивчення особистості. Основні соціологічні теорії особистості.

Соціалізація особистості. Агенти й інститути, чинники, форми та механізми соціалізації. Соціальна адаптація: індикатори та етапи. Діалектика взаємозв'язку соціалізації та адаптації. Основні сфери становлення особистості. Ідентифікація. Соціологічні підходи до визначення ідентичності. Індивідуальна, соціальна та групова ідентичності. Самореалізація та самовизначення.

Соціальна структура особистості. Шляхи взаємодії особистості і суспільства

Варіанти структурування особистості. Розвиток особистості як процес зміни та удосконалення. Роль спадковості в розвитку особистості. Інтеріоризація й екстеріоризація. Життєвий простір та життєвий шлях особистості. Соціальна типологія особистості. Активність особистості як форма вияву її індивідуальності, діяльність і поведінка. Соціальний статус особистості, теорія соціальних ролей. Соціальний контроль як механізм соціальної регуляції поведінки особистості. Соціальні відхилення та девіантна поведінка. Спосіб життя та життєва позиція. Стиль життя як система практик. Якість життя. Сенс життя як світогляд особистості.

5. Запитання комплексного атестаційного екзамену

5.1. І запитання у білетах

Історія світової та української соціологічної думки

1. Розкрийте значення історії соціологічної думки, охарактеризуйте етапи та напрями її розвитку.
2. Проаналізуйте специфіку соціального знання Стародавнього світу.
3. Розкрийте зміст соціальної доктрини Фоми Аквінського.
4. Охарактеризуйте протосоціологічні погляди епохи Відродження.
5. Розкрийте зміст соціальних концепцій Нового часу.
6. Покажіть, який вплив мали концепції класичного лібералізму на формування соціології як науки.
7. Доведіть, що позитивізм О. Конта зіграв винятково важливу роль у формуванні соціології як самостійної науки.
8. Охарактеризуйте натуралістичні напрямки в соціології.
9. Розкрийте зміст і значення психологічного напрямку в соціології.
10. Дайте характеристику основним положенням історичного матеріалізму К. Маркса та Ф. Енгельса
11. Охарактеризуйте внесок Е. Дюркгейма в розвиток соціологічної думки.
12. Розкрийте зміст і значення формальної соціології Г. Зіммеля та Ф. Тьонніса.
13. Проаналізуйте зміст і значення розуміючої соціології М. Вебера.
14. Розкрийте зміст основних положень соціологічної концепції У. Томаса та Ф. Знанецького.
15. Охарактеризуйте напрями досліджень та діяльність основних представників Чиказької соціологічної школи.
16. Розкрийте значення діяльності представників Франкфуртської школи.
17. Порівняйте концепції соціальної структури Р. Мертон та Т. Парсонса.
18. Розкрийте основні положення концепції символічного інтеракціонізму.

19. Охарактеризуйте теорію соціальної стратифікації і соціальної мобільності П. Сорокіна.
20. Охарактеризуйте новітні напрямки розвитку соціологічної теорії.
21. Покажіть особливості формування та розвитку соціологічної думки в Україні.
22. Розкрийте зміст соціетальної проблематики часів Київської Русі.
23. Дайте характеристику соціетальної проблематики козацької доби в Україні.
24. Простежте процес формування вітчизняної етносоціології та соціології культури в XIX ст.
25. Розкрийте зміст політичної соціології М. Драгоманова.
26. Охарактеризуйте соціологічну концепцію Б. Кістяківського.
27. Дайте оцінку соціологічній системі М. Ю. Шаповала.
28. Розкрийте зміст висновків М. Грушевського про соціально-політичні, національно-культурні й соціальні проблеми українського народу та його історії.
29. Простежте напрями розвитку та зміст концепцій представників української соціологічної думки другої половини XIX - початку XX ст.
30. Охарактеризуйте напрями розвитку, проблеми та здобутки української соціології XX ст.

5.2. II запитання у білетах

Загальна соціологічна теорія. Соціальна структура суспільства

Загальна соціологічна теорія

1. Охарактеризуйте структуру соціологічної системи знання.
2. Розкрийте зміст найважливіших соціологічних понять.
3. Охарактеризуйте соціальні норми як регулятори соціальної взаємодії.
4. Охарактеризуйте національно-етнічну структуру суспільства.
5. Охарактеризуйте соціально-поселенську структуру суспільства.
6. Поясніть місце особистості в системі соціальних відносин.
7. Розкрийте зміст та поясніть зв'язок соціальної взаємодії, соціальних відносин та соціального контролю.
8. Дайте визначення поняття «соціальні зміни» та викладіть теорії розвитку суспільства.
9. Охарактеризуйте соціальні процеси: їх рівні, види, специфіку пізнання.
10. Викладіть основні ідеї соціологічної теорії конфлікту.
11. Охарактеризуйте різновиди неомарксистської соціологічної теорії.
12. Викладіть основні ідеї теорії соціального обміну.
13. Викладіть основні ідеї теорії соціальної драматургії.
14. Зазначте провідні тенденції у сучасній соціологічній теорії.
15. Окресліть перспективи розвитку соціології в XXI столітті.

Соціальна структура суспільства

1. Визначте сутність структурного аналізу в соціології.
2. Охарактеризуйте суспільство як систему.
3. Розкрийте зміст понять «соціальна спільнота» і «соціальна група».
4. Охарактеризуйте соціальні інститути як складові структури суспільства.
5. Охарактеризуйте соціальні організації як складові структури суспільства.
6. Розкрийте зв'язок соціальної структури, соціальних відносин і особистості.
7. Розкрийте зміст соціальної диференціації і стратифікації.
8. Опишіть основні моделі соціальної стратифікації.

9. Визначте та охарактеризуйте типи стратифікаційних систем.
10. Охарактеризуйте класову система сучасних суспільств.
11. Викладіть концепції соціальної стратифікації.
12. Опишіть виміри соціальної диференціації та нерівності.
13. Розкрийте зміст поняття «соціальна мобільність», опишіть напрями її дослідження.
14. Поясніть специфіку соціальної динаміки та змін соціальної структури.
15. Опишіть соціологічні методи дослідження соціальної стратифікації та соціальної мобільності.

5.3. III запитання у білетах Спеціальні та галузеві соціологічні теорії

Соціологія сім'ї

1. Охарактеризуйте соціологію сім'ї як галузь соціологічного знання.
2. Охарактеризуйте сім'ю як об'єкт соціологічного аналізу.

Соціологія освіти

1. Охарактеризуйте соціологію освіти як галузь соціологічної науки.
2. Проаналізуйте освіту як соціальне явище.

Соціологія релігії

1. Охарактеризуйте соціологію релігії як галузь соціологічного знання.
2. Охарактеризуйте релігію як предмет соціологічного аналізу.

Соціологія девіантної поведінки

1. Дайте визначення соціальної норми та соціального відхилення (девіації).
2. Поясніть специфіку соціології девіантної поведінки. Охарактеризуйте основні теорії та концепції девіантної поведінки.

Соціологія глобальних процесів

1. Розкрийте предмет та основні проблеми соціології глобальних процесів.
2. Охарактеризуйте основні категорії соціології глобальних процесів.

Соціологія масових комунікацій

1. Дайте загальну характеристику соціології масових комунікацій як галузі наукового знання, включаючи основні наукові концепції ХХ ст., масової комунікації як соціального інституту інформаційного суспільства та системи індустрії ЗМІ.
2. Розкрийте тему ЗМІ як системи інформаційно-психологічного впливу на масову свідомість/громадську думку в інтересах різних соціальних суб'єктів, особливостей функціонування ЗМІ в умовах різних суспільно-політичних устроїв, прикладних масових комунікацій, їх призначення та здійснення.

Соціологія культури

1. Охарактеризуйте особливості соціології культури як самостійної галузі знання і практичної діяльності.
2. Поясніть сутність соціологічного аналізу вільного часу.

Гендерна соціологія

1. Дайте загальну характеристику гендерної соціології як науки.
2. Охарактеризуйте гендерну соціалізацію та стереотипізацію як соціологічні проблеми.

Соціологія громадської думки

1. Визначте особливості суб'єкта й об'єкта соціології громадської думки.

2. Охарактеризуйте способи та методи формування громадської думки, специфіку її функціонування як соціального інституту.

Соціологія реклами

1. Дайте загальну характеристику соціології праці як галузі наукового знання, реклами як соціального інституту та соціальної комунікації, зазначаючи сфери та особливості її функціонування.

2. Розкрити питання соціального (інформаційно-психологічного) впливу реклами та іміджевих/брендових технологій на поведінку масового споживача, управління рекламною діяльністю (включаючи її соціологічний супровід), основні аспекти державного регулювання реклами в Україні.

Соціологія менеджмента

1. Дайте загальну характеристику соціології управління як галузі наукового знання, управління організацією як структури, процесу, системи відносин та реалізації влади.

2. Розкрийте місце організаційної культури в управлінні організацією, наводячи її змістовні складові, засоби формування / підтримки, наукові класифікації та національно-цивілізаційні особливості.

Соціологія праці та зайнятості населення

1. Дайте загальну характеристику соціології праці як галузі наукового знання, праці як базового соціального інституту / процесу та трудового колективу як соціальної структури й спільноти

2. Розкрийте основні соціально-економічні аспекти трудової зайнятості населення та ринку праці.

Соціологія політики

1. Охарактеризуйте роль та місце особи у політичному процесі.

2. Проаналізуйте політичну систему суспільства, особливості її функціонування і розвитку.

Етносоціологія

1. Охарактеризуйте проблему взаємозв'язку етносу та особистості.

2. Розкрийте сутність соціокультурних адаптацій в іноетнічному середовищі та охарактеризуйте поведінкові стратегії.

Соціологія особистості

1. Дайте загальну характеристику соціології особистості (поняття та соціологічні концепції її дослідження).

2. Охарактеризуйте соціальну структуру особистості, шляхи взаємодії особистості і суспільства.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Підручники, навчальні посібники, довідкові видання загального характеру

1. Вербець В. В. [та ін.] Соціологія : курс лекцій; навч. посібник / В. В. Вербець. - К.: Кондор, 2009. – 550 с.
2. Гідденс Е. Соціологія : перекладне вид. / Е. Гідденс; пер. з англ. : В. Шевчук, А. Олійник. – К.: Основи, 1997. – 726 с.
3. Жоль К. К. Соціологія : навч. посібник / К. К. Жоль. – К.: Либідь, 2005. – 440 с.
4. Козляковський П. А. Соціологія. Соціальна психологія : навч. посібник / П. А. Козляковський, А. П. Козляковський. – вид. третє, доповнене і перероблене. - Миколаїв : Дизайн і поліграфія, 2012. – 656 с.
5. Кузьменко Т. М. Соціологія : підручник для вузів / Т. М. Кузьменко. - К. : Центр учбової літератури, 2010. – 320 с.
6. Лукашевич М. П. Соціологія. Загальний курс : підручник для вузів / М. П. Лукашевич, М. В. Туленков. – 2-е видання. - К.: Каравела, 2011. – 408 с.
7. Лукашевич М. П. Соціологія: основи загальної, спеціальних і галузевих теорій : підручник / М. П. Лукашевич, М. В. Туленков, Ю. І. Яковенко. - К.: Каравела, 2008. – 544 с.
8. Общая социология : хрестоматія / Сост. А. Г. Здравомыслов, Н. И. Лапин; Под общ.ред. Н. И. Лапина. – М.: Высш. Школа, 2006. – 783 с.
9. Сірій Є. В. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії : навч. посібник / Є. В. Сірій. – Вид. 2-ге. – К.: Атіка, 2007. – 480 с.
10. Соціологічна енциклопедія / Упоряд. В. Г. Городяненко, ред. О. О. Яременко [та ін.]. – К.: Академвидаф, 2008. – 456 с.
11. Соціологія : короткий енциклопедичний словник / Ред. В. І. Волович. – К.: Укр. Центр духовної культури, 1998. – 736 с.
12. Соціологія : підручник для студ. вищих навчальних закладів / В. И. Волович [и др.]. - 6-те вид., перероб. і доп. - К. : Центр учбової літератури, 2009. – 808 с.
13. Соціологія : підручник / За ред. В. Г. Городяненка. – 3-е вид., перер. і доп. – К.: ВЦ «Академія», 2008. – 544 с.
14. Соціологія : навч. посібник / За ред. С. О. Макеєва. – 4-е вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 566 с.
15. Соціологія / Ред. В. М. Піча. – 2-е изд., испр. и доп. – Львів : Новий світ-2000, 2002. – 312 с.
16. Соціологія. Основи загальної, спеціальних і галузевих теорій : підручник / М. П. Лукашевич, М. В. Толєнков, Ю. І. Яковенко. – К.: Каравелла, 2015. – 544 с.
17. Соціологія: словник термінів і понять / Є. А. Біленький, М. А. Козловець, І. В. Саух, В. С. Федоренко; За ред. Є. А. Біленького, М. А. Козловця. – К.: Кондор, 2006. – 372 с.
18. Соціологія: терміни, поняття, персоналії : навчальний словник-довідник / За ред. В.М. Пічі. – К.: Каравелла, Львів: Новий світ. – 2000, 2002. – 480 с.
19. Спеціальні та галузеві соціології : навч. посібник для вузів / За ред. В.Є. Пилепенка. – К.: Каравелла, 2003. – 304 с.

20. Черниш Н. Соціологія : курс лекцій / Н. Черниш. – Львів: Кальварія, 2003. – 544 с.
21. Юрій М. Ф. Соціологія : підручник / М. Ф. Юрій. – К.: Кондор, 2007. – 288 с.

Історія світової та української соціологічної думки

Історія світової та української соціологічної думки

1. Воронцов А.В. История социологии XIX-нач. XX вв. : учебное пособие. В 2 ч. Ч.1. Западная социология / А. В. Воронцов, И. А. Громов. – М.: Владос, 2005. – 423 с.
2. Воронцов А. В. История социологии XIX-нач. XX вв. : учебн. пособие. В 2 ч. Ч.2. Русская социология / А. В. Воронцов, И. А. Громов. – М.: Владос, 2005. – 477 с.
3. Добренев В. И. Американская социологическая мысль : хрестоматия / В.И. Добренев. – М.: Изд-во МГУ, 1994. – 496 с.
4. З історії української соціологічної думки : навчальний посібник / В. М. Піча, Н.Й. Черниш, Л. Й. Кондратик. – Львів, 1995. – 64 с.
5. Захарченко М. В. Історія соціології від античності до початку XX ст. : навч. посібник / М. В. Захарченко, О. І. Погорілий – К.: Либідь. 1993. – 336 с.
6. История социологии в Западной Европе и США : учебник для вузов / Отв. ред. Г.В. Осипов. — М.: Изд. группа Норма — ИНФРА, 1999. — 576 с.
7. История теоретической социологии / Сост. и ред. Ю. Давыдов; В 2-х т. – М.: Канон, 1997. – Т. 1. – 496 с. – Т. 2. – 560 с.
8. История теоретической социологии. Предыстория социологии : учебное пособие для вузов / Под ред. Ю. Н. Давыдова, И. Ф. Девятко, М. С. Ковалевой, В. Н. Фоминой. - 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Акад. Проект, Гаудеамус, 2010. – 274 с.
9. Кравченко А. И. История зарубежной социологии : учебное пособие для ВУЗов / А. И. Кравченко. – М.: Культура, Академический проект, 2005. – 704 с.
10. Мусієдов О. О. Історія української соціології : навчально-метод. Посібник / О.О. Мусієдов. – Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2004. – 117 с.
11. Погорілий О. І. Соціологічна думка XX століття : посібник / О. І. Погорілий — К.: Либідь, 1996. – 224 с.
12. Ручка А. О. Курс історії теоретичної соціології : навч. посібник / А. О. Ручка, В.В. Танчер. – К.: Наук.думка, 1995. – 223 с.
13. Сірий Є. В. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні галузеві теорії : навч. посіб. / Є. В. Сірий. – К.: Атїка, 2004. – 480 с.
14. Соціологічна думка України : навч. посіб. / М. В. Захарченко, В. Ф. Бурлачук, М.О. Молчанов та ін. – К.: Заповіт, 1996. – 424 с.
15. Сулько В. С. Українська соціологічна думка в пошуках істини : навч. посібник / В. С. Сулько – К.: Рівненський держ. гуманіт. ун-т, 2002. – 360 с.
16. Тексты по истории социологии XIX-XX вв. : хрестоматия / Сост. и отв. ред. В. И. Добренев, Л. П.Беленкова. – М.: Наука, 1994. – 383 с.

Загальна соціологічна теорія. Соціальна структура суспільства

Загальна соціологічна теорія

1. Дюркгейм Э. Социология: ее предмет, метод, предназначение / Э. Дюркгейм. –

М., 1995.

2. Качанов Ю.Л. Эпистемология социальной науки / Ю.Л. Качанов. – М., 2007. – 324 с.

3. Култаев М. Д. Європейська теоретична соціологія ХХ-ХХІ століття : навч. посібник для студ. ВНЗ / М. Д. Култаєв, О. І. Навроцький, І. І. Шеремет. – Х., 2008. – 328 с.

4. Култыгин В. П. Современные зарубежные социологические концепции : учебник / В. П. Култыгин; Под ред. Т. Н. Юдиной. – М.: Изд-во МГСУ «Союз», 2000. –158 с.

5. Примуш М. В. Загальна соціологія : навч. посібник / М. В. Примуш. – К.: Професіонал, 2004. – 590 с.

6. Скуратівський В. А. Соціальні системи та соціологічні методи дослідження: навч. посібник / В.А. Скуратівський, М.Ф. Шевченко. – К.: УАДУ, 1998. – 188 с.

7. Смелзер Н. Социология / Н Смелзер. – М.: Феникс, 1994. – 688 с.

8. Соціологічна теорія: традиція та сучасність : навч. посібник / За ред. А.Ручки. – К., 2007. – 240 с.

9. Соціологія: Підручник / За ред. В. Г. Городяненка. – 3-е вид., перер. і доп. – К.: ВЦ «Академія», 2008. – 544 с.

10. Якуба О.О. Соціологія: навч. посібник / О.О Якуба. – Х., 1996. – 192 с.

Соціальна структура суспільства

1. Классовое общество. Теория и эмпирические реалии / Макеев С., Куценко О., Оксамитная С., Костенко Н., Симончук Е. / Под. ред. С.Макеева. – К., 2003. – 258 с.

2. Коваліско Н.В. Основи соціальної стратифікації: Навчальний посібник / Н.В. Коваліско. – Львів, 2007. – 328 с.

3. Ковалиско Н. Многомерный анализ социальной стратификации современного украинского общества (региональный аспект) / Н. Ковалиско, Р. Савчинский // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2007. – №3. – С. 5-37.

4. Куценко О.Д. Общество неравных. Классовый анализ неравенства / О.Д. Куценко. – Харьков, 2000. – 240 с.

5. Макеев С.А. Социальная идентификация и идентичность / С.А. Макеев, С.Н. Оксамитная, Е.В. Швачко. – К: Ин-т социологии НАНУ, 1996. – 185 с.

6. Радаев В.В. Социальная стратификация: Учебное пособие / В.В.Радаев, О.И.Шкаратан. – М., 1995. – 318 с.

7. Сорокин П. А. Социальная и культурная динамика: исследование изменений в больших системах искусства, истины, этики, права и общественных отношений / П.А. Сорокин; Пер. с англ. В. В. Сапова. – СПб.: Изд-во РХГИ, 2000. – 1054 с.

8. Соціальні структури і особистість / Пер. з англ.; За ред. В. Є. Хмельчиш. – К.: Вид. дім «Киево-Могилянська Академія», 2007. – 558 с.

9. Структурні виміри сучасного суспільства : навч. посібник / За ред. С. Макеева. – К.: ІС НАНУ. – 372 с.

10. Штомпка П. Понятие социальной структуры: попытка обобщения / П.Штомпка // Социологические исследования. – 2001. – № 9. – С. 3-13.

Спеціальні та галузеві соціологічні теорії

Соціологія сім'ї

1. Антонов А. И. Микросоциология семьи / А. И. Антонов. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 368 с.
2. Бутова С. Н. Социология брака и семьи: история, теоретические основы, персонали / С. Н. Бутова. – Минск: Право и экономика, 2010. – 444 с.
3. Вакуленко С. М. Соціологія сім'ї: навчально-метод. посібник для викладачів і студентів / С. М. Вакуленко. – Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2003. – 159 с.
4. Социология семьи : учебник / Под ред. проф. А. И. Антонова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 640 с.
5. Черняк Е. М. Социология семьи : учебное пособие / Е. М. Черняк. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2003. – 238 с.

Соціологія освіти

1. Городняк І. В. Соціологія освіти : навч. посібник / І. В. Городняк. – Львів.: “Новий світ-2000”, 2011. – 265 с.
2. Зборовский Г. Е. Социология образования : учебное пособие / Г. Е. Зборовский, Е. А. Шуклина. – М., 2005. – 383 с.
3. Курс лекций по социологии образования : учебное пособие для высш. учеб.заведений / Нар. укр. акад.; Под общ. ред. В.И. Астаховой. – Х.: Изд-во НУА, 2003. – 424 с.
4. Соціологія освіти: навч. посібник для студентів внз / За ред. І. М. Гавриленка, О.Л. Скідіна, Ю. І. Яковенка. – вид. 2-е, доп. та перероб.– Запоріжжя: КПУ, 2009. – 288 с.

Соціологія релігії

1. Гараджа В. И. Социология религии : учебное пособие для студентов и аспирантов гуманитарных специальностей / В. И. Гараджа . – М.: ИНФРА-М, 2005. – 348 с.
2. Ерышев А. А. Социология религии : учебное пособие / А. А. Ерышев, Н. П. Лукашевич. – К.: МАУП, 1999. – 120 с.
3. Религия и общество : хрестоматия по социологии религии / Сост. В.И. Гараджа и Е. Д. Руткевич. – М.: Аспект Пресс, 1996. – 775 с.

Соціологія девіантної поведінки

1. Гишинский Я. И. Социология девиантного (отклоняющегося) поведения : навч. посібник / Я. И. Гишинский, В. С. Афанасьев. – СПб.: СПб филиал ИС РАН, 1993. – 167 с.
2. Гишинский Я. И. Девиантология: социология преступности, наркотизма, проституции, самоубийств и других «отклонений» : навч. посібник / Я. И. Гишинский. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2004. – 520 с.
3. Демків О. Б. Соціологія права і девіантної поведінки : навч. посібник / О.Б.Демків. – Вид.центр ЛНУ ім. І. Франка, 2007. – 124 с.
4. Мінц М. О. Соціологія девіантної поведінки: навч. посібник / М. О. Мінц. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – 244 с.

Соціологія глобальних процесів

1. Власов В. І. Глобалізація і глобалістика: історія, теорія, практика, персоналії : монографія [в 3 т.] / В. І. Власов; наук. ред. акад. НАН України Білорус О. Г. і член-кор. НААН Вергунов В. А. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2012. – 794с.

2. Гелд Д. Глобалізація / анти глобалізація / Д Гелд, Е. Мак-Грю. – К. : К.І.С., 2004. –180с.
3. Глобалізація в соціологічному вимірі / За ред. В. Степаненка, В. Бурлачук. – К. : Інститут соціології НАН України, 2010. – 319 с.
4. Глобализация : учебник / Под. общ. ред. В. А. Михайлова и В. С. Буянова. – М. : РАГС, 2008 – 544 с.
5. Колодко Г. В. Глобалізація і перспективи розвитку постсоціалістичних країн / Г.В. Колодко – К. : Основні цінності, 2002. – 248с.
6. Соціологія глобалізації : навч. посібник / М. Д. Култаєва, І. Ф. Прокопенко, І.О.Радіонова, Г. В. Троцько ; за гол. ред. Култаєвої М. Д. — Харків : ХНПУ ім. Г.С.Сковороди, 2008. – 207 с.

Соціологія масових комунікацій

1. Іванов В. Основні теорії масової комунікації і журналістики : навч. посібник / В.Іванов ; [за наук. ред. В. В. Різуна]. – К.: Центр Вільної Преси, 2010. – 258 с.
2. Різун В. В. Теорія масової комунікації : підруч. для студ. галузі 0303 “журналістика та інформація”/ В. В. Різун. – К. : Видавничий центр “Просвіта”, 2008. – 260 с.
3. Зражевська Н. І. Комунікативні технології : лекції / Н. І. Зражевська. – Черкаси : Брама-Україна, 2010. – 224 с.
4. Черных А. Социология массовых коммуникаций : учебн. пособие / А. Черних. – М. : ГУ ВШЭ, 2008. – 452 с.
5. Фомичева И. Д. Социология СМИ : учеб пособие для студентов вузов / И. Д. Фомичева. – М. : Аспект Пресс, 2007. – 335 с.

Соціологія культури

1. Минюшев Ф. И. Социология культуры : учебное пособие / Ф. И. Минюшев– М.: Логос, 2004. – 270 с.
2. Семашко О. М. Соціологія мистецтва : навч. посібник / О. М. Семашко. – 2-ге вид., випр. і доп. – Львів, 2006 – 244 с.
3. Соціологія культури : навч. посіб. – вид. 2-ге, стереотип. / За ред. О. М. Семашко, В.М. Пічі. – Львів: «Новий світ-2000», 2004. – 334 с.
4. Юрій М. Ф. Соціологія культури : навч. посіб. / М.Ф. Юрій. – К.: Кондор, 2006.– 302 с.

Гендерна соціологія

1. Гендерний розвиток у суспільстві : конспект лекцій. – К, 2005. – 351 с.
2. Фурман А. В. Основи гендерної рівності : навч. посібник / А. В. Фурман, Т.Л. Надвинигна. – Тернопіль: Екон. думка, 2006. – 167 с.

Соціологія громадської думки

1. Нельга О. В. Соціологія громадської думки. Курс лекцій: навч. посібник / О. В. Нельга. – К.; Харків: Вид-во Шейніної О. В., 2008. – 186 с.
2. Опитування громадської думки / За ред. Н. В. Паніної. – К.: ІС НАНУ, 2003. – 80 с.
3. Опитування громадської думки: посібник для журналістів і політиків. – К.: Фонд «Демократичні ініціативи», 2005. – 88 с.
4. Оссовський В. Л. Соціологія громадської думки / В. Л. Оссовський. – К.: ПЦ "Фоліант"; ВД "Стилос", 2005. – 186 с.

5. Полторак В. А. Социология общественного мнения : учебн. пособие / В. А. Полторак. – К.; Днепропетровск: Арт-Пресс, 2000. – 264 с.

Соціологія реклами

1. Лисиця Н. М. Реклама як соціальний інститут: Автореф. дис... д-ра соціол. наук: 22.00.03 / Н. М. Лисиця. ; Ун-т внутр. справ. – Х., 1999. – 35 с.

2. Владимирська А. Реклама : Навчальний посібник / А. Владимирська, П. Владимирський. – К. : Кондор, 2006. – 334 с.

3. Миронов Ю. Б. Основи рекламної діяльності : Навчальний посібник / Ю. Б. Миронов, Р. М. Крамар. – Дрогобич, 2007. – 102 с.

4. Реклама і зв'язки з громадськістю: конспект лекцій. Навчальний посібник / Укладач М. Г. Житарюк. – Вінниця, 2015. – 165 с.

5. Федотова Л. Н. Социология рекламной деятельности / Л. Н. Федотова. – М. : Гардарики, 2002. – 272 с.

6. Савельева О. О. Социология рекламного воздействия / О. О. Савельева. – М. : РИП-холдинг, 2006. – 284 с

Соціологія управління

1. Лукашевич М. П. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії : навч. посібник / М. П. Лукашевич, М. В. Туленков. – К. : МАУП, 1999. – 344 с.

2. Димитрова Л. М. Соціологія управління та організацій : навч. посібник для вузів / Л. М. Димитрова. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Літера-К : Політехніка НТУУ «КПІ», 2005. – 152 с.

3. Власова О. І. Соціальна психологія організацій та управління : підручник для вузів / О. І. Власова, Ю. В. Никоненко. – К. : ЦУЛ, 2010. – 398 с.

4. Монастирський Г. Л. Теорія організації / Г. Л. Монастирський. – К. : Знання, 2008. – 319 с.

5. Шатун В. Т. Основи менеджменту / В. Т. Шатун. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2006. – 376 с.

6. Мескон М. Х. Основы менеджмента / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури ; пер. с англ. О. И. Медведь. – 3-е изд. – М. : Вильямс, 2012.

Соціологія праці та зайнятості населення

1. Вакуленко С. М. Соціологія праці : навч.-метод. посібник / С. М. Вакуленко. – К.: Знання, 2008. – 262 с.

2. Дворецька Г. В. Соціологія праці : навч. посібник / Г. В. Дворецька. – К. : КНЕУ, 2001. – 244 с.

3. Лукашевич М. П. Соціологія праці : підручник / М. П. Лукашевич. – К. : Либідь, 2004. – 440 с.

4. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудова відносина / О. А. Грішнова. – К. : Знання, 2006. – 559 с.

5. Лібанова Е. М. Ринок праці / Е. М. Лібанова. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 224 с.

6. Соціальна робота у сфері зайнятості населення : навч. посіб. для студентів спеціальності «соціальна робота» / [за ред. В. В. Харабет, А. І. Андрющенко, В. М. Ніколаєвського]. – Маріуполь : Новий світ, 2012. – 568 с.

Соціологія політики

1. Основи політичної соціології: навчальний посібник для студентів соціогуманітарних спеціальностей / М.А. Безносів, Т.М.Дублікаш, А.Д. Литовченко та ін.

– Х.: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2015. – 252 с.

2. Бурдьє П. Соціологія політики: пер. с фр. / П. Бурдьє. – М. : Socio Logos, 1993. – 336 с.
3. Доган М. Сравнительная политическая социология [Пер. с англ.] / М. Доган, Д. Пеласси.– М. Ин-т социал.-полит. исслед.: Социал.-полит. журн., 1994. - 272 с.
4. Фісун О. Типології політичних систем: основні підходи / О. Фісун // Політичний менеджмент – 2005. – № 5. – С. 39-50.

Етносоціологія

1. Арбеніна В.Л. Етносоціологія: навчальний посібник / В.Л. Арбеніна. – Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2007. – 316 с.
2. Євтух В. Б. Етносоціологія: терміни та поняття : навч. посібник / В. Б. Євтух, В. П. Трошинський, К. Ю. Галушко [та ін.]. – К., 2003 – 280 с.
3. Пономарьов А. П. Українська етнографія : курс лекцій / А. П. Пономарьов. – К.: Либідь, 1994. – 320 с.
4. Примуш М. В. Загальна соціологія : навч. посібник / М. В. Примуш. - К. : Професіонал, 2004. – С. 323-342.
5. Татунц С. А. Этносоциология: учебн. пособие / С. А. Татунц. – М., 1999. – 400 с.
6. Етнічні спільноти України: довідник. — К.: Фенікс, 2001. — 252 с.

Соціологія особистості

1. Примуш М. В. Загальна соціологія : навч. посібник / М. В. Примуш. – К. : Професіонал, 2004. – С. 261-283.
2. Смирнов П. И. Социология личности : учебное пособие / П. И. Смирнов. – СПб. : Социологическое общество им. М. М. Ковалевского, 2001. – 380 с.
3. Соціологія і психологія : навч. посібник для вузів / ред. Ю. Ф. Пачьковський. – К.: Каравела, 2009. – С. 110-182.
4. Циба В. Т. Соціологія особистості: системний підхід (соціально-психологічний аналіз) : навч. посібник / В. Т. Циба. – К. : МАУП, 2000. – 150 с.